

İK DAM GAZETESİ

Sayı: 4086

Sayfa: 3

Tarih: 24 Şaban 1323H / 10 Teşrinievvel 1321R / 23 Teşrinievvel 1905M

SOHBETLER

RÖNTGEN IŞINLARININ FAYDALARI VE ÇIKIŞ NOKTASI

Doktor Rif'at [Osman]

Röntgen ışınları keşfolunmazdan bir iki sene önce Fransa hükümetinden Mösyö Bekerel [Antoine Henri Becquerel (1852-1908)] birçok deneyler yapar. Bu deneyler sırasında çıplak gözle görülmeyen, aydınlanmayan ve yalnız fotoğraf camlarını etkileyen bir ışın keşfeder. Bu ışın, mucidinin ismiyle *Bekerel ışını* veya *siyah ışın* diye anılır.

Tıp ilminin ışın konusuna birçok yeni bilgiler kazandıran ve hele sonraları Profösör Küri'nin [Pierre Curie] radyumu keşfetmesiyle maddenin elde edilmesinde birçok değişiklik meydana getirdiğinden dolayı daha çok önem kazanan ve ayrıca bir fen bölümü oluşturan bu farklı ışınlar ilk başta herkes tarafından çok büyük bir heyecan ile karşılandı. Mucitleri en büyük bilginlerin, en dirayetli ve tecrübeli kimselerin kazandıkları maddi ve manevi takdirlerle layık görüldü.

Bütün dünya gazeteleri bu yeni buluş hakkındaki övgü dolu takdirleri henüz unutulmamıştır zannediyorum. Fakat meşhur bir araştırmacının dediği gibi "*bir buluş ne kadar önemli ve genel olursa olsun, ortaya çıkarılmasından hiç olmazsa on-on beş sene sonra bir kere daha incelemeden geçirilmeli, hâlâ ilk kıymetini muhafaza ediyorsa o vakit ciddi, hakiki ve her şekilde önemli ve faydalı bir buluş olduğuna inanmalıdır.*" İşte bu incelemeyi bu günlerde on yaşına giren röntgen ışınlarına uygulama zamanı gelmiştir zannediyorum.

Röntgen'in [Wilhelm Conrad Röntgen] *X Işınlarmı* keşfedişi bir tesadüf eseri olmakla beraber mucidin bu tesadüften faydalanma tarzı hakikaten dâhiyanedir. Ameliyathanesinde, İngiltere hükümetinden meşhur Kroks'un ortaya çıkardığı, havası boşaltılmış cam borularda normal bir elektrik deneyi yaparken, birden bire ilerideki perdenin arkasında duran bir kimyevî maddenin hafif parıltılar gösterdiği dikkatini çeker. Ayrıca bunun bir parlama ve büsbütün başka bir ışık olduğunu düşünerek o ışığın farklı özelliklerini, niteliğini, nasıl yapıldığını birer birer ortaya çıkarır. Bu ise her zeka ve fikir sahibinin işi olmasa gerektir.

Mösyö Röntgen, keşfini ayrıntılı bir şekilde ilan ettiğinde *X ışınları* niteliğinin ve özelliklerinin garip olmasından dolayı bütün fen bilimcilerinin hayret ve takdirini alır. Çünkü, etten, kağıttan, tahtadan, daha bir çok katı şeylerden geçen ve geçmesine -inorganik olmak şartıyla- en sert cisimlerin dahi engel olamadığı şiddetli kimyevî maddesi sert bir nesne içerisindeki fotoğraf camlarına bile etkisi sebebiyle bu acayip ışının keşfedilmesi fen için gerçekten büyük ve önemli bir ilerlemeydi.

İşte bu ışınların bütün medeni memleketlerde kullanılmaya başlandığı bir sırada, bizde de Mekteb-i Tıbiyye-i Şâhane [Osmanlı Tıp Fakültesi] Tıp ilmi öğretim üyesi yardımcısı olan, vefatıyla beraber memleketin fennini tecrübe ve zekâsından mahrum bırakan merhum Doktor Esad Feyzi Bey, meşhur kimyager merhum Ali Rıza Bey'in yardımı ve maddi desteğiyle kendi tıp okulunda aynı tecrübeleri denemiş ve röntgen ile birçok para çantası, el, parmak, kol resimleri çıkarmıştı. Bu kadar mühim bir keşfin daha Avrupa'nın birçok yerinde yeni denendiği bir zamanda, memleketimizde yeni bir bilgin tarafından bütün özellikleriyle denenmesi ve hatta uygulanması fennimiz için çok kıymetli bir şeref ve gurur kaynağıdır.

Esad Feyzi bu mühim keşfi yalnız incelemekle yetinmedi, daha sonra fenni ve tıbbî uygulamasını da düşündü. Röntgen'den cerrahlar tarafından da faydalanılması Avrupaca daha yeni yeni düşünülüyor ve uygulandığı bir zamanda, Esad Feyzi, Dömeke meydan harbinden dönen yaralı gazilerin bedenlerinde kalan kurşun parçalarını röntgen ışınlarının aydınlatmasıyla arıyor ve Yıldız Hastanesi'nde yapılan o mühim cerrahi ameliyatı Doktor Cemil Paşa beden derinliklerinde mermi arayan maharetli neşterini sevk ve idare ediyordu. Hatta meydan harbinden dönüşlerinde İstanbul'u ziyaret eden Alman Kızıl Haç fen heyeti röntgenin bizim tarafımızdan bu kadar iyi kullanıldığını görerek hayrette kalmışlar ve bunu başaran kıymetli doktoru defalarca tebrik ve takdir etmişlerdi.

Bizde röntgeni bütün fenni açıklamalarıyla halka tanıtan da yine Esad Feyzi'dir. *Nevsâl-i Âfiyet* kitabının birinci senesindeki geniş makalesi bizce bu hususta yazılan ilk fenni eserdir.

Röntgeni Mekteb-i Tıbbiyye-i Şahâne'nin resmi programına kabul ettiren ve daha sonra dış hastalıklar polikliniğinde ayrıca bir röntgen ameliyathanesi açılmak üzere Cemil Paşa'ya ricada bulunan ve o ameliyathaneyi hayatının son anına kadar düzenleyen ve idare eden yine Esad Feyzi'dir.

Esad Feyzi röntgen ışınlarının tıbbi ve cerrahi tatbikine dair ayrıca mükemmel bir eseri de yazdı ki bu önemli eserin yakın zamanda talebelerinden olup kendisine hususi hürmeti bulunan bir meslektaşı tarafından yayınlanacağını işittik.

Bugün ise iş daha ileri götürüldü. Ordu-yı Hümayun'lar merkezlerinde birer röntgen ameliyathanesi açıldı ve birçok kabiliyetli operatörler yetişti. Bununla beraber yine bu fenni yükselmenin aslını kuran ve bugünkü operatörlerin bile birçoğunu okutup yetiştiren hep o çalışkan hocamız olduğu için Osmanlı tıbbımızın o araştırmacı, gayretli ve tıbbı bize öğreten kimseye fazlasıyla minnettar olduğunu ve ismin tıp dünyası tarafından kolay kolay unutulmayacağını açıklamayı hürmet sayarız.

Duruşu, dikkati ve fenni düşüncesi, ilmi bilgisi ile daha benim gibi birçok öğrencilerini senelerce faydalandırmış olan o şefkatli ve muhterem fen bilgininin siması daima hayalimde nakşedilmiş olarak kalacaktır. Bugün ona olan hürmetimi, minnettarlığımı şu güzel hatıra vesilesiyle konuyu değiştirerek bir kere daha tekrar edişimden dolayı kalben çok büyük bir sevinç duyuyorum.

Röntgen, ilk başlarda birçok hastalıkların teşhis ve tayininde kullanıldı. Hele cerrahlığı pek çok yükselme ve kolaylığa kavuşturdu. Bugün bağırsaktaki çiviler ve yaralar, boğaza kaçan madeni maddeler, bedenin her hangi bir noktasındaki mermi parçaları, iç organlardaki değişiklik, hususiyle akciğer veremi hep bu vasıta ile incelenmekte ve tayin edilmektedir.

Röntgen iki üç seneden beri birçok hastalıkların tedavisinde kullanılıyor; zaten her yeni keşiften tedavi yönünden birçok faydalar elde etmek isteyen deneyciler, röntgeni de kellikten vereme, deri hastalıklarından kansere kadar birçok şeylerde kullandılar. Hele kanser gibi müthiş bir hastalığın tedavisinde röntgenin en çok işe yarayan bir ilaç gibi etkisi en donanımlı fen bilginleri tarafından defalarca ilan edildi; hatta bu etkiye memleketimizin birçok sağlık kuruluşlarınca da denenerek kabul ve tasdik gördü.

Bugün röntgenin etkisiyle iyi olduğu ilan edilen deri hastalıkları, kanserler, egzamalar sayılamayacak kadar çoktur. Bu kadar başarının ortaya sürüldüğü bir sırada, bir taraftan da röntgenin bu gibi önemli hastalıklarda pek az ve önemsiz bir iş gördüğünü ve yalnız hastalığın

etrafını şiddetle uyararak kısıtlı bir durgunluk ve iyileşme meydana getirdiğini ileri süren tedbirli kimseler de yok değildi.

Meşhur cerrah Tofya'nın yayını ve Almanya'nın farklı sağlık kuruluşları deneyicilerinin elde ettikleri neticeler dikkate alınınca, yegâne etkiye sebep olan her ne farz olunursa olunsun, röntgenin yüzeysel kanserleri az çok iyileştirdiğini kabul etmek gerekiyor. Bunu gösteren gözlemler sayılamayacak kadar çoktur.

İşin en kötü yönü röntgenin uzun etkisine maruz kalanlarda da hiç yoktan kansere benzer bir takım hastalıklar meydana gelebilmiştir. Alman cerrahlarından Doktor Müller'in daha birçok fen bilimcisinin uğradıkları bedeni felaketleri dahi bu fikir ve görüşü teyit etmektedir. Şifalı röntgeni hücre unsurlarının şiddetli bir şekilde uyanmasına atfedilen aynı uyanmanın tesiriyle üreyen hücrelerin de karışacağını ve bu şekilde hiç yoktan bir hastalık ortaya çıkabileceğini de kabul ediyorlar. O halde röntgen kanserin iyileşmesi konusunda “*iki yüzü de kesebilen bir keskin bıçak*” gibi oluyor.

Gerçekten şimdiye kadar röntgenin tatbik edildiği yerlerde iltihap, kızarıklık, çıban gibi şeyler ortaya çıkarması umursanmıyorsa da böyle şifa ümidiyle bedenini ışınların etkisine sunan bir zavallının hiç yoktan yere kansere uğrayıvermesi röntgenin bu yoldaki tatbikatı - ışın ile tedavi- için dikkatten uzak tutulacak bir sakınca olmasa gerektir.

Son postanın getirdiği *Tıp* gazetesi röntgen ışınının daha önemli, daha genel bir sakıncadan bahsediyor. Brüksel'de yayınlanan *Le Medisin* dergisi “*Röntgen ışınının kötülükleri*” ismiyle ayrıca bir makale yayımlamıştır. Bu makaleye göre Doktor Henri Labon diyor ki:

“Newyork Tıp Akademisi'nin son toplantısında gayet önemli bir meselden bahsedilmiştir. Bu mesele şu son üç sene içerisinde günün birkaç saatini röntgen ışını ameliyathanesinde geçirmeye mecbur olan on doktordan onu da kısır kalmıştır.

“Demek bu zavallı doktorlar bugün kesin bedensel bir kısırlığa maruz kalmışlardır. Aynı durum, aynı maddi kısırlık röntgen ameliyathanesinde bu on doktorla beraber çalışan erkek hizmetçilerde de görülmüştür. Bu olayın tuhafılık ve tehlikesi bütün doktorları hayretler içerisinde bırakmıştır. Asıl tuhafı da bu sıkıntıya maruz kalanların hiçbir tarafında, üreme organlarında yüzeysel bir değişiklik olduğunu görüp duyamamışlardır.

“Bu sıkıntının kapsamını inceleyecek olursak, röntgenin her türlü yaşantı için etkili ve geçerli bir âfet olduğu tamamıyla anlaşılacaktır.

“Röntgen ışınının böyle bir olaya sebebiyet verebileceği deneylerle de kabul ve tasdik edilmiştir. Meşhur Şönburg bu hususta gerçekten önemli ve dikkate değer birçok deneyler yapmış ve defalarca sağlam ve son derece hareketli ve işleyen erkek tavşanların karınlarını röntgen ışınlarına maruz bırakarak zavallıları kesin bir kısırlığa uğratmıştır. Garip olan şu ki bu şekilde kısırlaştırılan hayvanlarda üreme isteği hiç bir eksikliğe uğramamıştır. Şönburg aynı deneyi dişi tavşanlarda da yaparak yumurtalıklardaki yumurtacık oluşturan kısımların bir iki hafta içerisinde tamamıyla değişikliğe uğradığını görmüştür.”

Doktor Henri Labon da röntgen ışınlarının bitki tohumları üzerindeki bu etkisini incelemiştir. Bir müddet röntgen ışınının etkisinde kalan tohumlarda üreme hissini tamamen kaybolduğunu ve o gibi tohumların uygun bir toprakta üremeye geçtiği halde bile bir türlü bitmediklerini tecrübe ile göstermiş ve ispat etmiştir.

Meşhur tabiatçılardan Klod Bernar mimoza denilen ve tahriş etkisiyle yapraklarını bu gün *Küstüm* otu hassasiyetin başlangıç seviyesinde bir şekil ve tarzı gibi kabul eder ve hissi ortadan kaldıran maddelerin, mesela kloroform vesairenin ortadan kaldırma etkisini incelemeye bu ot üzerinde meydana getirecekleri durgunluk ve uykudan başladığı.

Küsdüm otu röntgen ışınlarının etkisiyle de adeta kloroform buharına maruz kalmış gibi yapraklarını buruşturuyor. Tahrişe karşı olan hususi özelliğini kaybediyor. Bu tecrübe oldukça öneme sahiptir. Çünkü ışınların en doğal hissi alete sahip olan bir bitkiye bu şekilde etki etmesini en mükemmel idrak ve his aleti olan dimağı da etkisiz bırakmayacağını göstermektedir.

Röntgen ışınlarının his üzerindeki zararlı tesirleri tecrübe esnasında meşhur buluşçu Edison’un gözüne, hususiyle göz sinirlerine arız olan değişiklik ile de sabit olmuş ve buna benzer birçok sıkıntılar röntgen ışınlarının sinirler üzerine çok şiddetli bir şekilde tesir ettiğini, sinir lif ve hücrelerinin yok olmasına bile sebep olduğunu ve olabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Bundan başka şu son günlerde röntgen ışınının kana, hususiyle bedeni her türlü saldırıya karşı müdafaa etmeyi üstlenmiş olan kandaki beyaz alyuvarlara ve alyuvar üreten kısımlara kötü bir etkide bulunduğunu teyit eden bazı deneyler de yayınlandı.

Özetle, ileride birçok gözlem ve fenni deneyler ile röntgen ışınlarının bedenin bütün hareket ve işlevlerinde kötü etkiler bıraktığı tamamıyla sabit olur ve gerçekleşirse artık iş büsbütün değişecek, kim bilir belki de bugün birçok teşhis sıkıntılarında uygulamasında pek çok yararlandığımız bu etkili ve kıymetli alet önem bakımından normal bir tıbbi tecrübe derecesine inecektir.

Fakat umulur ki bu tuhaf ışından her gün yeni bir yarar bulmaya çalışan gayretli ve dikkatli ilim adamları, bu sıkıntıların da ortadan kaldırılma çaresini bulur. Özellikle ışının miktar ve şiddetinin yenilenme ve tayinine ve etkiden maksadın faydalı bir şiddetle yalnız istenilen bir noktaya ulaştırılmasına muvaffak olur ve bu şekilde tıp ilmi ve fenni çok değerli bir istifade vasıtasından mahrum kalmamış olur.